

Rasmus og jeg vilde jo begge have været i Møbelsnedkerlære, men skulde vente 1-1½ Aar paa Plads, den ene hos Snedkermester Richter, den anden hos Snedkermester Müller. Rasmus kom saa i Lære som Smed og Mekaniker, og jeg som Karetmager i Brd. Roost Vognfabrik i Tønder. Senere har vi i over 25 Aar arbejdet i J. H. Jensens Vognfabrik i Højer. I Stedet for at lave Møbler, kom vi saa til at bygge Vogne, baade Arbejds- og Luxusvogne, til Heste og Biler, af de sidste mest Cabrioleer, blandt andet til Kong Christian og Dronning Alexdrine.

Vi kom i Lære i 1922, hvor der endnu og en Del Aar fremover lavedes Hestevogne. Omkring 1924 begyndte vi saa ogsaa at lave Biler. Vi skulde lære alt fra Bunden af, som det endnu var Skik og Brug, og vi havde meget dygtige Læremestre. Nogle stammede nede fra Jauer, en større By i Schlesien, som havde mange Vognfabriker, kendt for Kvalitet og med mange Kunder i Europa. At save Planker op, hovedsagelig til Vognstænger (Stjærter, Deichsel, var noget af det første jeg lærte, og da jeg ogsaa skulde hævle disse med Haanden, skulde jeg nok passe paa at save lige. Saven hed Fodsav (Faustsäge). Hævlene jeg skulde bruge hed: Skrubhøvl (Schrubhobel) Slethøvl (Schlichthobel) Rubang (Langhobel) Pudsehøvl (Putzhobel). Saa jeg fik lært at holde Sav og Værktøj vedlige. Og saa sagde min Læremester, Erich Werner, at jeg skulde være glad for, at man nu fik Planker fra Savværket. Da her var i Lære skulde de om Vinteren i Skoven for at save Planker ud af Stammerne, som blev lagt op paa nogle Bukke, afmærket med Kridtsnor, og saa en Mand oven paa Stammen og en under den. Denne omkring 2m. lange Sav hed Langsav. Paa Loftet i Højer laa der saadan en Sav. De første Aar lavede vi ogsaa Huller Tapper og False med Haanden, og noget af det Værktøj, der skulde bruges, maatte vi selv lave. Den Gang blev der kun fyret i Ovnen, naar vi skulde lime. For Eks. Siderne til Luxusvogne, og naar vi skulde lave Hjul. Navene, der var af enten Eg eller Elm blev kogte for at faa Syren ud af disse, og mens Navene var varme, blev Egerne slaaet i med varm Lim og det skulde gaa hurtigt. Til de svære Hjul, var Egerne af Eg, til Luxusvogne af Ask, og til de rigtigt fine Vogne af Hikory. Fælgene var af Bøg, men til Luxusvogne altid af Asketræ, da disse jo skulde staa i Natur, hvilket gav en del Pudsearbejde. Skaglerne var enten af Bøg eller Ask, da disse blev bøjlet i Facon med Varme. Vognstængerne var ofte af Birk, der var stærk og let at pudse. Til Luxusvognene brugtes for det meste udvendig Ask, Cuba-mahagoni, Gabon (lys Mahagoni) og Poppel. Af Krydsfiner til udvendig brug Elog Lærke. En Karetmagermester skal jo helst have de vigtigste Maal i Hovedet, og have Fantasi nok til at kunne se det færdige Produkt, som det skal være. Det samme gælder for Smedemesteren, naar han skal lave de smukke Vognstel. Vognlakereren vil ikke kaldes Maler. At de vil kaldes Lakerer, kan man bedre forstaa, naar man paa en Vognfabrik ser, hvad de alt skal kunne. I Dag kan jo faa de fleste Materialer færdige. Før maatte en Lakerer lave alt selv af de forskellige Raastoffer, der skulde bruges. For Eks. Gundefarve, Spartel, Kitt, og blande de forskellige Farver og Lakker. Det har Lakerer Herrmann Sigismund fortalt mig meget om. Sadelmageren lærte at polstre en Vogn saadan, at den kunne holde til haardt Brug.

Med Tiden kom vi ogsaa til at lave Førerhuse, Drosker, Rutebiler, Varevogne og især Cabrioleer. Da Bilfabrikkerne gik over til selvberende Karrosserier og der ikke mere lavedes direkte Undervogne (chassis), gik det Helt istaa.

Nogle Mænd, som havde Skavanker, som gjorde dem uegnet til Soldater=tjeneste(kriegsuntauglich)blev de sidste Krigsår Hamstere! De gik ud paa Landet og købte paa Gaardene Madvarer, som de saa solgte sort med stor Fortjeneste. En haard Vinter fandt man to, som var faldet død om paa Grund af Hjertesvigt. Hamstere, der blev fanget, fik en haard Straf.

Nabohuset til vort Hjem, Nr. 26., var et Tofamiliehus. Under Krigen boede ovenpaa en Familie fra Kiel, Manden var Soldat, men skulde kontrollere Kornhandlerne o.s.v. Saa Privat har han nok haft noget med Kornhandel at gøre. En gang imellem har han nok faaet et Brød om Hjørnet, for Fruen havde altid et par Brødmærker tilovers, og da Æggene jo var knap, byttede hun med Mor. Et Æg for et Brødmærke.

Der var to Drengene som vi legede med sammen. Fruen var en skrap Dame, der skældte ud, naar Drengene kom hjem med beskidte Støvler. I Kiel var de jo vant til at næsten alt var brolagt.

Tøj og Sko var jo ogsaa knap, og der skulde en "Bezugsschein" til, hvis man manglede noget, denne skulde hentes paa Rådhuset. Da Marie skulde konfirmeres, fik mine Forældre da det meste samlet, men Fodtøjet var: "Ein Paar Stiefel in Lak mit Holzsohlen".

Den første Mand, der faldt i Krigen 1914-18, fra Tønder, var en Søn af en højere Embedsmand. Han lod Sønnen komme hjem, saa denne kunne begraves paa Kirkegaarden. Det blev en stor Begravelse. Piger i Hvide Kjoler gik foran og strøede Gult. Saa kom Tønder Byorkester, Ligvognen, Familie og Kameraderne vorein med Faner.

Vor Nabo i Tønder mistede ogsaa en Søn. Han var lært Maskinist og var som saadan indkaldt til Marinen paa Slagskibet "Blücher", som gik under ved Skagerrakslaget. Der var nogen som havde fotograferet Skibet mens dette kæntrade og mange Matroser stod uden paa Skrogat. Dette Billede fik Familien tilsendt. Fru Ehlers havde det indrammet paa Væggen.

1917 fik Far en Hjertefejl. 1922-23 fik han Reuma, og gik til Dr. Brenner for at faa Dampbade, hvad Dr. Brenner havde et Anlæg til, men saa maatte Patienten ikke fejle noget med Hjertet. Men Doktoren kunne ikke finde nogen Fejl, men sagde saa, at i 1917 fik mange en tilsyneladende Hjerterfejle paa Grund af alle de Roer man fik det Aar. Men da Tiderne blev normale, forsvandt Symtonerne.

Under Krigen var der ansat en Mand, som kom op for Røefordelingen, vistnok ogsaa for de Røer der blev læstet på Jernbanevognene. Man kaldte ham for Nemheds-skyld: Røbenkønig:. Han var ellers Paraplymager, og af en eller anden Grund ikke indkaldt.

Der var ogsaa ansat en :Fleischbeschauer:, han var Invalide og skulde tage Prøver af hjemmeslagtede Svin, og undersøge at Svinene ikke havde :Trichine: eller andre Sygdomme.

Min Læremester, Erich Werner, fortalte mig engang, at en halv Flaske Snaps var skyld i, at han kom hel hjem fra Krigen 1914-18. Han lø i Skyttegravene i Fronten, og naar de skulde på Patrolier, kom der næsten ingen hjem igen. De der skulde med fik en halv Flaske Snaps at drikke inden de tog adsted. Han spekulerede på, hvordan han kunde slippe, når det blev hans Tur. I Understanden havde de en Ovn som varmede godt. Han drak Flasken og satte sig så tæt ved Ovnen som han kunne. Det blev han meget syg af og rød over det hele. Han havde 40 Grader Temperatur, var blevet akut syg, og blev af Lægenbeordret til at blive hjemme. Og af den Gruppe, han skulde have været med, kom næsten ingen tilbage.

Straks efter Krigens afslutning 1918, blev Tønder besat af Englændere. Disse gik dengang i Vikkergamascher, en Uniformskasket og en Ridepisk under Armen, akkurat, som blev afbildet i Karikaturtegningerne. Sadelmagerne i Tønder solgte en Del Ridepisker dengang. Med Englænderne saa vi for første gang Fodbold, som de spillede paa Sportspladsen ved Schøtzerhalle. De spillede haardt og for det meste var der altid en Soldat, der havde faaet et Spark paa Benet, saa han maatte køres hjem i Lazaretvognen, en lille Lastbil med Presenning over, hvor der ovenpaa og paa Siderne var malet et "Røde Kors".

Englænderne blev afløst af Sønderjyder, som var i sorte Uniformer og var en Slags Politi. Ved Genforeningen kom der rigtige Politifolk. Den 5. maj 1920, kom der Danske Dragoner til Tønder. Disse boede først paa Seminariet, mens "Funkstationen" blev indrettet til Kaserne. Barakkerne var der jo, saa der skulde kun bygges Stalde. Vejen derud heder endnu Dragonvej, selv om der er bygget en rigtig Kaserne et Stykke der fra.

Efterhaanden efter Krigsslutningen kom ogsaa de tyske Krigsfanger hjem fra England, Rusland, Frankrig o.s.v. De blev modtaget paa Banegaarden med Guirlander og Musikkapeller, som gerne begyndte med "In der Heimat, in der Heimat, da gibts ein Wiedersehn". De var jo blevet forskelligt behandlet, afhængig af Fangelejrens Kommandant. I Rusland var en Del, der havde lært at drikke, hvad nogle fortsatte med derhjemme. Jeg har talt med en der var i Rusland. Der hvor han var, blev de behandlet godt efter Overenskomsten, internationalt. De havde endda faaet den aftalte lille Løn, men det var nok Undtagelsen.

Under Anden Verdenskrig kom der 1945 ogsaa tyske Flygtninge til Højer. Vi fik en 12aarig Pige, Mariechen Koop. Hendes Mor og Søster var indkvarteret hos en Gaardmand, hvor Moderen fandt en Spinderok paa Loftet. Denne lavede hun i Orden, og gav sig til at spinde, for at faa noget af Tiden til at gaa. De stammede fra Krim. Mærkeligt nok, var Mariechens Far ogsaa Karetmager. Han blev bortført af Russerne. Midt om Natten kom der nogle Lastbiler og tog alle Mandfolk med fra Byen. De har aldrig hørt fra dem siden. Saa kom ogsaa den Dag, hvor de maatte flygte for Russerne, gennem hele Europa til Østpreussen, og derfra til os.

Endnu i de første Aar af Krigen 1914-18, var der forskelligt Gadeliv. Der kunne komme Smaagrupper af en Slags Zigeunere, som havde tamme Bjørne, der dansede efter Musik, en anden Mand lavede med Trompet og blandt andet en Stortromme han havde paa Ryggen, og med en Snor fra den ene Fod til Trommen slog takt. Saa havde de en Kamel med, som man kunne faa en Ridetur paa for 5 Pfennig. Der kom ogsaa Lirekassemand med en Abe, og Skærslibere med deres Trillebør.

Fra Flensburg kom der gerne to gange om Aaret en meget sød og pæn Zigeunerske, med en Kurv, hvorfra hun solgte Børster, Snørehaand, Naale og andet godt. Min Mor købte gerne noget, og naar hun gik, sagde hun gerne: filla, filla dankeschön. En gang tog hun Mors Haand og spaaede hende et langt Liv.

Der kom ogsaa sommetider nogle Folk med en slags Møbelvogn. De solgte Gryder, Kasseroller, Sigte, Trægter o.s.v., som de havde hængt op paa Siderne af Vognen. Med den raslen, disse Ting lavede, skulde Folk nok komme ud i Døren for at se. Nogle af Sagerne havde Smaafejl, hvorfor de var billige.

Dengang havde man endnu Petroleumslamper og Kogeapparater. Der kom saa en gang om Ugen en Petroleumsvogn, hvor man kunde købe en stor Kande Petroleum, saa var man fri for at hente det hos Købmanden.

I Tønder i Strucksalle kom jo mange Kreaturer forbi, saa det var om at have Stakittet i orden, og Portene lukket. Paa Markesdagene kom der ofte 3-4000 Stk. Kreaturer. Saa blev Gaderne godt beskidte, dette blev saa skrammet sammen af "Chausseværteren" og hans Hjælper. Min Far har faaet mange Trillebør af det til at fylde op med i Haven.

I Pinsen og Mikkelldagene var der ogsaa Krammarked, saa var Storatorv, Svinatorv og tilstødende Gader fyldt med Telte, Karuseller o.s.v. Krammarkedet varede gerne to Dage, og var der vel nok Trængsel. Vi fik gerne 10 Pfennig for hver Dag, dem kunne man faa noget for dengang. De Dage havde vi gerne Besøg fra Nykirke. Men de Dage er det Slut med, og ikke kun i Tønder. I Højer fik jeg endnu et par Markeder med, saa var det ogsaa Slut der. I Højer gik Folk lige fra Arbejdet til "Morgen", uden at trække i andet Tøj, og vi havde det meget Sjovt.

Da jeg var ung, var Forretningslivet lidt andersledes end idag. Til Jul havde man Navn paa de tre sidste Søndage før Jul, Kobbersondag, Sølvsondag og Guldsondag, og der var aaben fra Kl. fire. Den gang begyndte Juleudstillingen 1. Dezbr. I Dag begynder de jo 1. Novbr. Byorkestret og senere Skytteorkestret spillede om Søndageftermiddagen. Juleaften og Nytaarsaften blev der blæst Salmer fra Kirketaarnet.

I Nørregade boede i meget smaa Lejligheder Familier, som havde svært ved at klare sig, blandt andet fordi Manden drak eller var Invalide. Juleaften gik Børnene fra disse Familier med en Kurv fra Dør til Dør, og sang Julesange, Saa fik de gerne Kager og andet godt.

Forretningerne havde dengang hver Søndag to Timer op om Formiddagen, selvfølgelig ikke i Kirketiden. Men det holdt op med Revolutionen.

Da jeg var Barn, kom der tidligt om Morgenen, Søndags, en Rundstykkekonc: langs. Folk havde så på Udendørshåndtaget en Læredoppe hængende. I posen var der aftalte Penge, så kunne Konen regne ud, hvormange Rundstykker eller Semmeln man skulde have

Omkeing 1926, da min Fader og jeg var ved at ordne en Låge ved Koloni-haven, kom der en ældre Mand forbi og han hilste: God Javten, Gud hjælp. Den Hilsen havde jeg aldrig hørt før. Min Fader sagde, at da han var ung, brugtes denne Hilsen meget, da man tit arbejdede om Aftenen.

Min Far fortalte engang, han havde tjent i en Landsby tæt ved Aabenraa. I Landsbyen var der en Mand, som havde faaet sig en Motorcykel, den Første i Omegnen, en opsigtsvækkende Begivenhed dengang. Han fik den startet og kørte nok saa stolt rundt. Saavilde han holde, men havde glemt, hvordan det skulde gøres. Saavar han nødt til at køre til Benzinen var sluppet op. Det passer, sagde min Far.

Lige efter Genforeningen blev der dannet en Kolonihaveforening. Den lejede af byen en Fenne for 50 Aar. Den laa vest for Byen. Der skulde jo ogsaa plantes Hække og Læplantning, som blev udført af Medlemmerne og deres Sønner. Vi Sønner hjalp ogsaa med at vedligeholde Plantningen, ogsaa da vi havde udlært og sommetider var arbejdsløse. Min Far var Kassierer for Foreningen. Vi hjalp ogsaa med at bygge Lysthuse.

En af min Fars Kollegas Sønner var lært Købmand, men dengang havde mange Købmænd ikke Raad til at have Kommier, som Medhjælperne hed dengang. Han var arbejdsløs et Aar, men fik alligevel en Skatteseddelt paa 12 Kr., mod den Begrundelse, at han jo da havde faaet gratis Kost og Logi hos sine Forældre. Saakøbte hans Far ham en lille Varebil, fra hvilken han solgte Ost og lignende. Der var ogsaa et par som havde lært Slagter, disse fik sig ogsaa en Bil, fra hvilken de solgte Slagtervarer.

Der var megen Arbejdsløshed i 20-30. Understøttelse gav det kun, naar man var i en Fagforening, og det var da ikke alle. Der blev trykket nogle Blade, som nogle Arbejdsløse gik dørilangs og solgte for 25 Ør. De var glade, hvis de havde samlet 1,25. Kr., saa de kunde faa en varm Middagsret, ifjendslags Folketøkket nogle Byer havde oprettet.

Jeg var sommetider Postudhjælper. En Vinter var jeg Karl paa en Gaard i Tved. Om Sommeren hjalp jeg i Hø og Korn. Jeg fik Kost og Logi og 1-2 Kr. om Dagen. Der hvor jeg hjalp, fik vi en god Kost. Jeg kunde jo sagtens, da jeg til Nød kunne bo hos mine Forældre. Dengang fik man noget for en Kr. For Eksp. en Pakke Zigarretter (10 Stk.) 25 Ør., en Sodavand 20 Ør., en Øl 25 Ør. hos Købmanden. I Kroen kostede en Øl med Glas 50 Ør.

Som Postudhjælper fik man 8 Kr. om Dagen, en god Løn dengang.

Ved Begravelser i Højer var det fra gamle Dage Skik, at der foran Ligetøget gik et Drengekor med Lys i Haanden og sang Salmer. Det var selvfølgelig kun de Rige der havde Raad der til. Men i Folkemunden sagde man, at nogle af disse ogsaa havde et Lys behov. Men det blev afskaffet. Jeg mener, det sidste Gang skete ca. 1930. Den Gang stod Ligene endnu i Hjemmet. Et Ligkapel blev bygget meget senere.

Jeg kom sidst i Tanker om, hvad for Regenter jeg levet under:

Indtil Revolutionen: Keiser Wilhelm d. 2.

Efter " : Soldaterrådet.

Indtil Genforeningen: Plebicit.

Efter " : Kong Christian d. 10.

: Kong Frederik d. 9.

: Dronning Magrethe d. 2.

Originaler, ude og hjemme.

Hvem er ikke original, det er vi vist allesammen, mere eller mindre, Det kommer dels an paa, hvem der ser os, og hvordann man ser os. Der skal lidt Humør og lidt Overbærenhed til, og det skal jo være sundt, engang imellem ogsaa at kunne le ad sig selv.

Jensen Senior kunne godt sommetider fortælle lidt om Firmaet. Han begyndte jo Firmaet i 1877, og selv vandret herved fra Lemvig og havde arbejdet i Lygumkloster. I Hojer manglede ingen Karetmager, men han gik til Kollegerne og sagde, at han kun vilde bygge nyt og ikke tage Arbejdet fra dem. Han byggede mest Luksusvogne og var dygtig dertil, og forstod at sælge dem. Indtil første Verdenskrig kom der mange vandrende Svende, som ogsaa arbejdede en Tid ved ham, saa rejste de videre, men kom altid igen. En Karetmager var ogsaa gerne et par Maanedes ad gangen, var meget dygtig men havde svært ved at komme op om Morgen. En Morgen, da Fatter passede ham op, sagde han til Svender: Morgenstund har Guld i æ Mund. Svenden svarede: Det har den Jensen, men desvær osse Bly i æ Røv.

Sadelmager Hübner og svenden kunne ikke for godt med hinanden. Fatter satte Svenden til at lave en ny Stige til Sadelmæren, saahan kunne komme paa Loftet efter sine Materialer. Svenden satte Trindene i dobbel Afstand for at drille. Den der blev gal var Hübner, men Svenden sagde: Jeg troede du gerne vilde hurtig derop, men saa satte han ligodt flere Trin i.

Svendene var gerne paa Kost og dels Logi. Naar Hübner om Middagen saa, at de skulde have Mehlbyttel, sagde han gerne: Klister har jeg i Værkstedet og gik. Naar Maden brændte paa, kom Mudder bare lidt Rum i, den var billig dengang.

Fatter rejste en del for at sælge Vognene, hvad han ogsaa var dygtig til. Vores Nabo i Tønder, Schæfer, der har haft to Gaarde i Sønderlygum, fortalte. Mens han og nogle flere Bønder og Fatter sad i Kroen for at handle Vogne kom en af Fatters Sønner ind og sagde: Nu begynder jeg selv, jeg kan bygge lige saa gode Vogne som du. Fatter sagde ganske roligt: Ellers vilde du ikke havde været i Lære hos mig. Men kan du ogsaa sælge dem?

Svendene var jo gerne lidt langs Lørdag- og Søndagften. Saa kunde de nok være lidt sur om Mandagmorgen. En Morgen, da Jensens ene Søn, der var Smed lært, kom ud, begyndte Smedesvendene at banke ham. Da lukkede Fatter Døren op, og sagde: Nu gik ham ordentlig, han har længe haft det fortjent.

Inden 1930 kom der sommetider en gammel Smedesvend, som ikke mere arbejdede, men gerne besøgte gamle Arbejdspladser, paa Besøg. Han fik Lov til at blive et par Dage, han havde været baade dygtig og flink. Han hed Iver, og var en pæn Mand at se paa. Han var sommetider lidt forvirret, og derom fortalte Sigismund: Iver fik altid Arbejde hvor han kom. Et Sted, hvor Mester tit sad paa Kroen, blev Mesterinden forelsket i ham, og viste sig lidt erkendtlig over for ham. Saa kunde han synge som Wieland (Vølund) Vaaben = smeden: Abends ging ich dann wohl hin, zu der schönen Meisterin. O, wie war das wunderbar, wenn der Meister im Wirtshaus war. Dette blev en anden Svend jaloux over, gik en Aften til Kroen og sagde til Mester, at han heller skulde se, hvad Konen lavede. Mester gik saa hjem, Iver stak af, men Mester naaede at smide en Hammer efter ham, som streifede Hovedet, og siden var Iver lidt mærkeligt.

Da Bikkenslager Konrad Boysen fik en ny Svend fra Holstein, (Asmus), gik han til Ofa (Svigerfars Far), Håspeter^{er} jo en solid Fyr, kan han ikke tage sig lidt af Asmus, saa han ikke kommer i de forkerte Hænder. Men de endte alligevel hos "peter Jensen", og fik en lille Haarbyttel. Det har de tidt moret sig over. Asmus var endnu hos Boysen, da Muddi tjente der. Asmus lo=vede Muddi en pæn Ting, naar hun engang blev gift, for han kunde se, at hun nok gad pudse Kobbertøj. Han arbejdede ogsaa hos Jensen en Tid, og da vi blev gift, kom han med det Kobberpejsesæt vi har hængende.

Min Mor gik aldrig til Valg. Det lod hun Mændene om. Hun havde ellers den Mening, at Dænge have godt af at springe Soldat, det var jo ogsaa Tegn paa at de var sunde, men selvfølgelig maatte det ikke komme til Krig. En Dag, der var Kommunevalg, mødte "vor Bager" Thorvald Petersen op, han havde lagt Mærke til at Mor ikke havde været til Valg. Han vilde gerne køre hende op i sin Bil. Far sagde med det samme, at det kunne han godt spare sig, for hun vilde ikke hen. Vi morede os alle dejligt, for Thorvald var en gemytlig Mand. Til sidst sagde min Mor saa: godt, saa køør æ med, men æ stemmer tysk. Saa lo Thorvald: sa maa do heller blyv hjem.

Tønder landmandsbank var oprettet af de Danske Bønder og Haandværkere i Omagten. Den gik ikke altid for godt. Det var lige efter Genforeningen, derfor kunne Direktøren, der var meget politisk indstillet, tillade sig i "Vestslesvigs-Tidende" flere gange at kritisere Bismark. Til sidst svarede "Neue Tondernsche Zeitung": Direktøren kan sige om Bismark, hvad han vil, i hvertfald har Bismark passet sit Rige bedre, end Direktøren sin Bank. Da jeg kom i Lære, havde mange Haandværkere blå-hvid stribede Arbejds=bluser eller Jakker. Karetmagere, Snedkere og Bødkere havde med mellemstore Striber, Smede og Rebslagere lidt mørkere med bredere Striber. Slagtere havde Jakker med smallere og lysere Striber, hvad der så godt ud, når Slagterlærlingerne bragte Varer ud til Kunderne på et stort Slagtertrug de havde på Skulderen. Truget var dækket med et stort hvid Håndklæde, og så havde de et hvid Forklæde på med det ene Hjørne hæft-t til Huften.

En dygtig Smedemester var forstoeligt nok en ansat Mand. Vi havde en Onkel i Guderup, som var selvstændig og havde Arbejde nok til to Lærlinge. Hans to Sønner blev ogsaa Smede, den ene fik Værkstedet efter Faderen. To Fætre blev ogsaa Smede, var med i Krigen 1914-18. Den ene faldt, den anden kom hjem og fik selv en Smede.

I en lille Smedie var Konen tit nødt til at hjælpe. Sommeider med at slå for, og altid når der skulde trækkes Ringe på Hjulene. Nogle Smede samlede en Del Hjul, og varmede så Ringene på et åbent Bål på en større Plads. Det gjorde vi ogsaa et par gange på min Læreplads, men så blev det forbudt hos os på grund af Brandfare.

Min Chef Jensen Senior, var gerne til Klostermærken, som alle Dage har været et meget stort Marked. I gamle Dage sagde man gerne: vi ses paa Klostermærken. Jensen var fra Lemvig, havde arbejdet nogle Aar i Lygum= kloster, inden han begyndte som Vognfabrikant i Hojer. Han var hvert Aar til mærken. Han fortalte mig engang, at de var nødt til at gaa til Fods hjem igen. Den gang var man jo ikke bange for selv en lang Tur til Fods. Da det kneb med Musikere nok til æ Mærken, var der altid nogle med fra Hojer og Omegn. Disse skulde jo ogsaa hjem, og fik saa en Mark for at spille af og til undervejs.

I Tønder var der ogsaa et par Kroejere, der var Sønner af større Gaard= ejere, men havde faaet en for kort Opdragelse. De var vandt til at alt kom af sig selv, saa kunde de jo ikke passe Gaarden, og i løbet af kort Tid satte de det meste til, saa der kun blev til en lille Kro. I deres Vel= magtsdage gav de ofte Staldkarlen et Guldstykke i Drikkepenge, og Hestene fandt selv Vejen hjem.

Saadanne Folk kan man ogsaa læse om i Forfatteren's Gustav Frenssens' Bog: Jørn Uhl. hvor han fortæller om Livet i Ditmarschen, som ogsaa kan gælde for det meste af Vestkysten. Det var ikke uden Grund at man kaldte mange Bønder for "Sofabønder".

Som Barn har min Moder og hendes Fader boet et Aar i Tønder i Vester= gade, hvor han havde et af de Huse, som Maatte være "Kro" paa Markesdagene. Han var jo ellers Maler og Glaser. Han kunde ogsaa spille Violin og Trom= pet, men spillede kun til Fest, naar der ikke var andre at faa. Som Enke= mand, maatte han jo have en Husholderske, der nok ogsaa var dyrt nok at holde, saa efter et Aar flyttede de tilbage til Nykirke. Flyttemanden tog lidt lang Tid til Turen, da han skulde have en Puns i hver Kro undervejs, saa han var i hvert fald i god Stemning, da de omsider naaede Nykirke. I Tønder fik Mor ogsaa sine første Brillor. Dengang havde Isenkræmer M.C. Christiansen en Kasse med ~~med~~ forskellige Brillor, og saa tog Folk jo dem de besdt kunde se i. Optikere gav det først senere.

Min Mor har ikke kendt sin Mor. I det lille Nykirke og omegn, døde der Vinteren 1874, 6 Koner af Barselsfeber. Min Mormor var en af dem.

Jeg kan huske min Farfar, han blev 80 aar, og rejste sommetider rundt til sine syv Børn. Han led af Ishias. Naar han havde faaet Morgenkaffen, kom han gerne ind i Sofaen, da han skulde ligge lidt højt med Benene, lagde han dem op paa Bordet med en Avis under. Her sad han saa en Times= tid, mens han fik en Puns til.

Min Farfar stammede fra Årsgog var Dansk Statsborger. Efter 1864 glemte de høje Herrer Årø, da Slesvig-Holsten skulde deles. Da han og flere Årøer boede i Broager og Omegn, blev de statsløse, men havde saa Ret til at give deres Børn Danskundervisning. Da der ikke var andre Chancer end Teglværks= arbejder, vilde min Far søge til Posten. Derfor maatte han søge om preusisk Statsborgerskab. Denne fik han den 25. April, 1892. For at blive antaget ved Posten, skulde han ligge to Aar Soldat i Bremen. Han var saa Landpost i Emmelsbüll. Der lærte han min Mor at kende. Hun tjente i flere Aar hos Gaarejer Melfsen. De maa have været glad for hende, for til Bryllup fik de et Vægur, som Marie nu har. Han blev saa forflyttet til Graasten og siden til Tønder. Dengang fik al Post ogsaa et Ankomststempel, endda mærket med Vøller N, henholdsvis Vormiddag og Nachmiddag. Der var Postudbringning to gange Daglig.

Far fortalte, at dengang han var Barn, var der ikke noget der hed Gaver. Naar de havde Fødselsdag, fik de et Stykke Kandissukker. Han fortalte mig ogsaa engang, at han som saa mange Drengene vilde til Søs. Han havde selv aftalt Plads med en Egersundskipper, men uden at snakke med sin Far om det. Da han fortalte hjemme, at han havde aftalt Plads, gik hans Far med ham hen til Skipperen, at hans Søn ikke skulde være Sømand.

Mor er jo født i Nykirke 1874. Hendes Mor døde samme Aar med fem andre Barselskoner, denne Vinter af Barselsfeber. Min Mor blev nok til dels opdraget hos Onkel Martin og Tante Lise. Mormor var en Søster til Onkel Martin. Vi kom meget sammen og de hjalp ogsaa vores Forældre til at bygge Hus. Rasmus og jeg var i flere Aar hver Sommer ca. otte Dage paa Ferie derude. Der var ca. 13 Klm. til Nykirke. Vi gik gerne til Fods, Mor var med, men tog hjem med Postvognen. Hemsens var i flere Slægtled Baadbyggere, og ved Siden af Landmand, og skal have været de første, der byggede paa Diget "Nordosterdeich". Husene laa paa Diget, skraaende paa den ene Side ned til Vejen, paa den anden Side ned til den bred Kanal, som de kaldte baade "Ziel" og "Zug". Da Vandvejene var den nemmeste Forbindelse til Omegnen, var Kanalen ca. 4m. bred. Baadene var ca. 1,8m. bred, og skulde kunne komme forbi birkanden. Hovedlandevejen var nok med Tiden blevet belagt med haardbrændte røde Klinkerstone, men Sidevejene ikke, saa der var en Del Baadtrafik. Minde Forældre kanda huske, at de med Baad er kommen til Tønder Skibbro. Götterkoogorsee og Avontoftersee var dengang meget store. Nu er de paa Grund af Afvandingen groet meget til, og til Engene, som nu er mere fast i Bunden, kan man nu køre, saa der bruges højst en lille Baad til Fiskning. Dengang var der mange Fisk, Søerne var meget rene og saa klar, at man kunne se Fiskene svømme, og se de rankede Rødder af "Søroserne", Aakanderne, mange og smukke. Af Fisk fanges der mest Skaller i nogle firkantede Ruser, og naar man sejlede over dem, kunde man se om der var Fisk i dem. Skallerne havde mange bløde Ben, saa man efter rengøringen lod den gaa gennem Hakkemaskinen, og saa blev der lavet dejlige Fiskefrikadeller af dem. Baadene blev for det meste tjæret med finsk Træbjære, som var det bedste og lugtede godt. Vi var gerne med ud og hente Hø hjem. Græsset paa Engene var meget lang, og derfor nemt at pakke. Onklerne forstod at pakke saa meget i Baadene, at disse lige kunne gaa under de to Broer vi skulde passere. Dengang var der ogsaa god Jagd. Vi fik da flere gange Bleskens eller Anden. Engang under Krigen var der for mange Støre, saa de var nødt til at skyde en Del, vi fik en halv Sæk fuld i Tønder. Det var et stort Arbejde for min Mor og mine to Søstre, men hvor smagte Slærene godt. Jeg mener der kørte en Postvogn hver Dag til Tønder, det kostede 20. Pf. Den holdt gerne i "Nordfriescher Gasthof", de Bygninger, hvor Stahlberg senere havde Møbelforretning. En Vinterdag under Krigen var Rasmus og jeg med Far i Nykirke, hen skulde nok betale Renter. Vejret var godt da vi gik, men hen paa Dagen blæste det op til en haard Østenvind. Vi blev pakket godt ind af Tante Lise, men hvor var vi forfrosne, da vi kom hjem, og ved Løgen tog Blæsten min Fars Kasket, men Kromanden fandt den og gav den næste Dag med ~~med~~ Postudhjelper Brukat, som idenne Tid gik denne Tur.

Tante Lise i Nykirke var god til at bage og brugte hjemmelavet Smør. Hvornaar de fik Mejeri i Nykirke, husker jeg ikke, men naar de havde malket kom noget af Mælken i en Zentrifuge, som slyngede Fløden ud. Zentrifugen havde en hyggelig Brummen, og vi hjalp gerne at crøje, hvad der var helt sjovt. Fløden kom saa i en Smørkærner, en konigst lille Tønde, i hvis Laag der var en Stang med et lille Brødt paa som skulde trækkes op og ned. Noget af Kærne- og Futmælken (skummet Mælk) fik Kalvene og Svinene, og noget blev samlet i en større Balje. Naar Mælken der saa var blevet "tyk", blev dette fisket op brugt til at lave Ost af. Hvordan husker jeg ikke, men naar den havde ^{en}hvis Tilstand, blev den bagt i Ovnen. (bachen Ost) Saa skulde den staa et stykke Tid endnu, blev helt grøn og blaa, men jo ældre den blev, jo bedre smagte den, og var meget sund.

Hohenwarte.

Forsøgsgaarden ved Højersløse, hed, inden den blev bygget om, Hohenwarte. Den blev kort efter Højer-Digons bygning, 1860, bygget af Rigmanden, Gaard-ejer Hans Angel. Den lignede et lille Slot, og var en flot Bygning, bygget af samme Arkitekt, Moldenhart, som havde bygget det dengang nye Universitet i Kiel. Stilen skal ogsaa være den samme. Det var en meget solid Bygning, med Kælder under det hele. Paa grund af Bundforholdene sagde man, at der var lige saa mange Sten under Jorden som over. Hr. Angel skal have haft en stor Vinkælder, og selv importeret hele Tønder Vin. Saadan fortalt af min Svigerfar, Rebslager H. P. Anderson, som blev gift med Andrea Jensen, der ifløre Aar var Stuepige hos Angel. Angels Huslærer var ogsaa forelsket i Stuepigen, men Rebslageren gik af med Sejren. Da Hohenwarte senere blev købt af Gaardejer Schifferer, har min Kone, en Datter af Rebslageren, ogsaa tjent hos dem som Stue- og Barnepige. For en Del Aar siden blev Gaarden overtaget af Jordlovsudvalget, og bygget om til Forsøgsgaard.

Det frisiske Vaaben.

Det frisiske Vaaben er gammelt. Det er delt i to Felter. I det højre er en halv Havørn. Det venstre er delt i to Felter med foroven en Krone, forneden en Gryde med Ske, til Ære og Tak til de frisiske Kvinder. For godt 1200 Aar siden sloges Stammerne her endnu, ligesom Negerne i Afrika. Der havde været Ro et stykke Tid, og Friserne havde ikke som ellers taget deres Vaaben med paa Markarbejde. Dette opdagede fjendtlige Spjedere, og Fjenden greb pludseligt an. Friserne kunde jo ikke forsvare sig uden Vaaben og løb hjem alt det de kunne. Deres Koner var ved at koge Hirsegrød, saa, hvad der var løs, og gik lige imod Fjenden med Gryden i den ene Haand og Skeen i den anden. Tæt nok paa, smed de Fjenden den varme Grød i Øjnene. Saa fik Friserne Tid til at faa fat i deres Vaaben og slog Fjenden tilbage. Som Tak derfor satte Friserne Gryden med Skeen i deres Vaaben.

Mor var Friser og talte frisisk med nogle af de Besøgende fra Nykirke. Saa gammel som hun blev, kunne hun nok snakke lidt frisisk endnu, og vi fik hende til oversætte noget til frisisk. Men vi kom først senere i Tanke om, at vi skulde have lært noget af hende.

Friserhusene har vel mest paa Grund af den haarde Blæst lave Ydermure, da Hugen ligger meget frit, og beskyttende Træer har svært ved at gro paa Vestkysten. Derfor er Yderdørene ogsaa lave, saa man tit maa bukke sig. Men Sagnet fortæller at en Konge havde svært ved at faa Friserne til at bukke sig for ham. Saa gav han Ordre til at Dørene paa Nordsiden skulde være saa lav, at de skulde bukke sig naar de gik ud, symbolsk bukke for ham. Men Friserne har baade Stivsind og Humør. Naar de skulde ud af Norddøren, gik de baglæns ud. Det skal have været ca. 810, og Kongen hed Gøtrik.

Inden Beboerne i Nykirke og Omegn fik rigtigt Vandværksvand, havde de en Pumpe ud til Kanalen (Ziel eller Zug) eller til en stor Dam (a Pæt) som jo var mere rene dengang, og senere samlede nogle Regnvandet i en Cistørne. Da Vandet helst skulde koges, fik de Teepunsch, et Kóp Te med Rum i, dette kom ogsaa til Udtryk i 1920 oaa Nødpengesesedlerne. I Tønder var paa 20 Penningsedlen et Billede af Krostuen i "Weiser Schwan", og Teksten: Hvor var det dejligt i gamle Dage, da kunne man lade en Puns sig Smage for tyve Pennings. I Niebüll paa en 50 Pfg. Seddel med et Billede af en Friser, siddende ved Vinduet med en Puns, og Teksten: En frischen Theepuns drenk ik' hal. De shaft nane Mansche. Paa Dansk vildet betyde: En frisk Teepuns drikker jeg gerne, den skader intet Menneske.

Vor Familie i Nykirke var Landmænd og Bådebyggere i flere Slægtled. Deres Både var altid lidt mere stump og bredere i Forenden end i Bagenden, (slankere) Da jeg engang sagde dette til min Onkel, sagde han: nu må du ikke misforstå mig, når jeg siger, at en god Båd ogsaa må kunne lade Vandet. Dengang, inden Landevejene blev rigtig faste og farbar om Vinteren, var Rudbølsø og Gudskogsø meget større, da blev der sommetider om Sommeren holdt Kapsejls. Hemmens Både vandt altid.

Dengang Luften endnu ikke var forpestet af Biler og Oliefy, var der på Gaderne plads til Gadehandlere, Fiskemanden var langs med levende Røsebølter, som han tidligt om Morgenen hentede på Banegården, når det første Tog kom fra Esbjerg-Dramminge. Så havde han en Klokke, og råbte op hvad han lige havde. Der var ogsaa en Mand langs med Grøntsager og Frugt på en Kærre. Folk hviste omtrent, hvornår han kom. Fra Aftenloft kom der ogsaa nogle Koner med en tohjulet Trækvojn med Grøntsager og flettede Måtter og flettede Sko. Disse var lavet af en lang blød Sumplante.

På Forlandet (Vaderne) foran Digerne gror der mellem andet Græs en Lyk, halvlang Græsart, som vi kalder =Sut= Den bliver kogt såm Kål eller Spinat spises med Fårekød og Kartoffler og er meget sundt.

Rabarber påstås, at være usundt på grund af en Syre. Under Første Verdenskrig fik vi megen Rabarbergrød, sommetider både til Middag og om Aftenen. Vi Børn gik meget og suttede på en Rabarberstængel i mangel af bedre. Vi tog ikke Skade deraf.

En 92 årig Dame (1988), fortalte da hun som Barn, (omkring 1900) boede i Kolding, vilde de gerne have en bedre Lejlighed med lidt mere Sol. En Dag kom Faderen, nu havde han fået en ny lejlighed med Balkon, men den kostede ogsaa 25 Kr. om Måned. Det var nok dengang, men de boede der i mange År. Hun havde ogsaa en lille Figur, hun engang som Barn havde givet sin Mor. Den kostede 20 øre, hvor hun dog havde så mange Penge fra. Dem havde hun sparet sammen af sine Lomme penge, som var to Øre om Ugen.

Dengang man endnu skulle igennem Tolbygningen, for at få Paset stemplet, og Taskerne undersøgt, kom der to Ægtepar ind, som havde været til Cafee, og blandt andet havde fået nogle Genstande, så de var glade, lustige, kort sagt, godt til pas. Så sagde Tolderen til den ene Dame: Må jeg se Deres Taske? Det måtte han da gerne.

Tolderen: De har to Pakker Zigaretter for meget.

Damen: Hvad har æ, jo, minsanten, de æ de osse. Ja så må æ jo put æ
Gædd Gajol i æ Baws.

Cuba Mahogni, var jo det ægte, smukke og stærke Mahogni, der også var stærk nok til Bord- og Stoleben. Dette Træ blev efterhånden meget knap, og som en gammel Sneedker sagde: i Dag har vi jo 17 Slags Mahogni. Til Den kan der bruges Døgetræ som bejuset ligner Mahogni.

Med Teaktræ er det ligesådan, det ægte blev knap, så man fandt noget beslægtet Træ, som dog knap er så stærk.

Begge Sorter Træ er nu meget knap, så det er nok mere af Nød, at Fyrretræ er moderne. (1900). Fyrretræ kan lige som Egetræ være meget smuk, og passer også bedre til Hjør Egn. Det bedste Fyrretræ kom fra Kalmar og Pommern, men er nu også knap. Trælasthandlerne fik i gammel Tid hele Stammer opskåret hjem. Disse var så savfaldet pakket hen med en tynd Liste mellem Bræderne. Disse Bræder var logisk i forskelligt Brede. Jeg har tit som Lærling søgt Brædder ud af den brede, som passede os.

Af tykke Døgestammer blev der i gamle Dage savet Fælleplanker. Midtplanken egnede sig ikke til Fælger, men de to næste var rigtige, fordi Spejlet lå skrådt. Min Læremester har tit som Lærling været med i Skoven og savet Planker op. Stammen lå på et par høje Bukke, en Mand oppe på Stammen, en under den. Så såvede de med en "Langsav" efter en Streg, markeret med en Kridtsnor. Når det var meget koldt, fik de et par Snapse til.

Eger blev lavet af flækket Ege- eller Asketræ. Når Egerne var flækket, var stærkere og lettere at pudse. Dengang min Læremester var ung, skulde de kunne pudse 40-52 Eger om Dagen.

Første Mai og første November var Skiftedag i gamle Dage. Da blev Pigerne Karlene lejet for et År af gangen, mindre kunne man ikke være bekendt. Det var ikke gode Tjenestefolk som ikke holdt ud i et År, at det kunne være på Grund af Jærlig Plads, var en anden Ting, men det var ikke godt at rejse i Utide. Det var mest hos Bønderne i mine unge Dage, at det endnu var sådan. Når der blev skiftet, skulde Karlen langs med Hestevognen og hente eller bringe Pigeines Komode eller Karlernes Skab. De Gårde, hvor Folk blev behandlet godt, og hvor Møden var god, havde gerne Folkene i flei År. Første Mai og November havde Butikkerne også åben til Klokken otte også når det var en Søndag. Disse to Dage var gode for Forretningerne, men denne Skik er jo nu afskaffet. Hvis der ikke var andet aftalt, fik Folkene deres Løn første Mai og November.

Dengang betalte ihvertfald Bønderne deres Regning disse to Dage. Svigerfar, der var Rebslager, var idisse Dage gerne langs med Regningerne, og fik dem betalt, så han havde en Del Penge på sig, når han kom hjem, og til Børnene havde han gerne en Tavle Chokolade med. Han gik til Fods, og hans Kunder viste omtrent, hvornår han kom. Der var gerne nogle bestemte Steder, hvor han var indbudt til Middag eller Kaffe, så hørte de jo også noget Nyt.

De gamle Mestersvende, som arbejdede hos firmaet, var meget dygtige, og når man passede på, kunne man lære en hel Del af dem. De kunne også fortælle os, hvor godt vi havde imod dem, da de var i lære. Men det er jo samme i Dag for os og så lærlinge i Dag. Vi arbejdede lo Timer hver Dag alle seks Dage. Om Vinteren var vi til Aftenskole (Teknisk Skole) 4-5 Dage om Ugen. Vi havde Fyraften Kl. seks. Skolen var fra Kl. 7 til 9. Det var en lang Dag, og især Dager lærlingerne faldt tit i Søvn. Der kom også en Del Lærlinge fra Omegnen, de syklede i al slags Vejr, men vi vidste jo ikke andet.

De gamle Svende forlangte, når vi mødte dem på Gaden, at vi skulde tage Hatten af for dem. Glemte vi det var det ikke godt. Med de yngre Svende holdt denne Skik op.

I gamle Dage, helt til 1918, var der en Del Svende som havde deres Arbejde flere Steder, et par Måneder af gangen. De var ikke Drankere, men skulde videre efter et stykke Tid. De havde bestemte Seder hvor de altid kom. De var altid velkommen, da de ellers var dygtige og solide. I Højer kom der i et par År en gammel Svend, Iver. Han arbejdede ikke mere, men boede altid et par Dage hos Firmaet. Han var en pæn og flink Mand.

Imine Tanker går jeg sommetider Tønders Gader igennem, som de så ud da jeg var dreng. Der var mange små Forretninger og Håndværksmester, som også havde de Butik. Nogle Huse havde Plads til en Bank på Fortorvet, hvor Naboerne sad om Aftenen, når Vejret tillod det, og snakkede. Nogle Huse havde = Spioner = på Vinduerne, en Slags Blikkasse med to skråtstillede Speile, så man fra Stuen kunne se, hvem der kom langs Fortorvet. I Vestergade var der en Rebslager (Reifermeister) Reinholdt, hos hvem min Svigerfar har lært og også arbejdet som Svend, selv om han var den tredje Generation i Rebslægefamilien. Så var der en Glarmester, som havde en lille Butik med Billeder, Speile og Skrivehæfter. Længere hen var der en Paraplymager (Schirmmacher) som under Krigen fik Opsyn med Røbeleveringer og derfor kaldtes Røbenkongen.

Af rigtige Guldsmede var der to i Vestergade og Bødewadt i Østergade. I samme Gade var ved siden af Apotheket en Hattemager (Hutmacher) Der var to Apotheker i Tønder, også et ved siden af Bogbinder Nissen. I Kaldæen var der en Sadelmager (Sattler) Zenner, som havde Ord for at lave fint Sele-tøj. I Hjørnet Vidågade-Søndergade var der en Drejer (Drechsler) som blandt andet sørgede for Ringriderlanserne. Der var to Farvere i Tønder, en i Søndergade, og en i Østergade. I samme Gade var der også Bogtrykker. I Spiker-gade var der en Blikkenslæer (Klempner) som også havde Butik, da han også var Købersmed.

Nogle Historier om Kommerzienrat Voetmann, som ikke er med i Bogen om Firmaet, fortalt til mig af Kollegaer, som har arbejdet i Firmaet i over 40. Aar, et par af dem inden Første Verdenskrig.

Kommerzienrat havde Ord for at være nærig, men derfor ejede han jo ogsaa noget. Han var Medlem af Skytteforeningen. Dengang var der ved Skyttefesten i Hjemmskoven Karuseller, Gynger, Telte o. s. v. Nogle Medlemmer sagde til Voetmann, at han da vist var for nærig til at give en Karuselltur. Men han sagde, hop i bare alle op, jeg skal nok betale. Saagik han men til Karuselmanden, gav ham en større Pengeseddel og sagde noget til ham. For den Pengeseddel skulde han gøre en Time uden at holde. Saa fik Skytterne en Times Karuseltur, selv om de skreg, at de vilde af. Saavar de kureret for at drille ham.

En Arbejder, som skulde flække Tømmer paa Rundsaven, var begyndt at blive lidt ligegyldig. Begge Stykker blev ikke lige tyk. En Dag sagde Voetmann, der mangler noget ved det ene Stykke. Saa sagde Arbejderen, Hr. Voetmann, hvad der mangler der, sidder paa det andet Stykke. Saa sagde Voetmann, jeg skal mærke mig det. Saa kom Lørdagen, hvor de fik Lønningsposen. Arbejderen aabnede Posen og sagde, Hr. Voetmann, der mangler 50. Pfennig. Voetmann klappede sig paa Brustlommen, og sagde, hvad der mangler der, sidder her. Siden blev Tømmeret skaaret rigtigt.

Voetmann havde 50 Mand i Arbejde, og kunde huske dem alle. Han kunde godt finde paa at sige til en Arbejder, arbejder de hos mig, saa maade nok gaa lidt hurtigere.

Firmaet havde ogsaa et Legat, hvis Renter blev givet til ældre Arbejdere. Legatet var efterhaanden skrumpet ind, og da den sidste Voetmann holdt op, blev Legatet ophævet, og delt blandt de Folk, der havde været der et vist Antal Aar, og efter, hvor mange Aar det var. Jeg fik 100. Kr.

I gamle Dage var Håndværkerne mere afhængigt af de store Bønder og Lige. Min Svigerfar husker, da han var ung, og når Bønderne manglede Hjælp i Høhøsten, forlangte de, at de unge Håndværkere skulde hjælpe. Han husker, at en af Bønderne en Sommer kom til Rebslageren og Sadelmageren: I morgen kommer i et par Dage og hjælper i Høet. Hvis i ikke kommer, henter jeg i Fremtid mit Kram i Tønder. De fandt det klogest at komme. Selvfølgelig fik de Dagløn. Inden første Verdenskrig, var Folk jo meget afhængigt af de Store.

Gamle Tømmer Nielsen fortalte mig engang, da det endeligt kom så vidt, at Byrådsmedlemmerne skulde vælges, gik nogle Folk jo hen. Kun nogle af følgende Grund: De der blev foreslået, fik hver deres Liste, hvor de Folk, der stemte på ham, skulde skrive deres Navn, så det var jo ikke hemmeligt. Han stemte på Socialdemokraten, selv om hans Chef også var opstillet. Om Aftenen kom Chefen så: Ja, Nielsen, de er jo vist klar over, at de ikke behøver at stille i Morgen. Men han havde let ved at få andet Arbejde. Han var en flink Mand, og jeg har hørt af andre, at han var meget dygtigt.

Lige efter Krigen(1914-18)måtte man rejse til det gamle Land og købe forskellige Madvarer, blandt andet Svinefedt, som dengang var i en Blære. Min Far og min Broder var et par gange derover efter blandt andet rigtigt Fedt og Rugbrød, hvor smagte sådant et Stykke Brød med Fedt dog godt. Når min Broder var med, var det nok forde han var stærkere end jeg. Som Barn skal jeg have været lidt svageligt og fik især om Sommeren megen Jernmedicin. Men det har jeg så siden hentet ind igen ved megen alsidig Sport og især frisk Luft, dengang gav det endnu frisk Luft. Det er en særegelig Videnskab, der ikke ved, at Gift er Giftig.

Efter Genforeningen gav det jo rigtig Plantemargarin. Denne var lidt bløt, men måtte ikke farves fra Fabrikken af, denne gav så en lille Pose Farvestof med, som man så selv kunne bløde i Margarine. Mange blandede dengang Smør og Margarine sammen. Dertil brugte man en flad, firkantet Træske, der var riflet på begge Sider.

Der skrives i disse År(1936-37) meget om Fedtstofferne i Mæden. I Dag med den korte Arbejdstid og for lidt kropsligt Arbejde, behøver man ikke mere så mange Fedtstoffer. Da jeg var Barn, var Arbejdstiden 10-12 Timer. Vi kom først ned på 8 Timer daglig i 1936. Da kunde det pludseligt gå med kortere Arbejdstid, og mere i Løn. Men inden da havde man Behov for mere Fedt og to Retter til Middagsmaden.

Når vi var på Ferie i Nykirke, kan jeg huske, at Tante lavede Smøret selv og sådant Bondesmør, hvor smagte det heiligt, da var der ikke noget der hed fortyndet Mælk og for lave Fedtprocenter.

Inden det gav,,Ugebladet"eller,,Fredagsposten",hai de mest Byæ en Mand
dæ gik långs æ Gad å øjt æ Bekændgørelse op,hvad dæ kuns kom æ By ved.
I nau Byæ hai æ Mand æn Tromm å slå å,for å få æ Folkud i æ Dør.I Tynne
å Hojæ hai vi æn Klokmand.Han hai æn krafde Klok å ring mæ,å dden ku hæes
låndt op ad æ Gad.Æ Hund brød sæ it om de ringen å skældt ud.

I høje ku det gå sånt for sæ:

Ringen:Hold æ Sci'ut,Hund.

Ringen:De Bøn de ska i Skol i å,ska Morn ælle Øvemorn meld sæ å æ Skol.

De dansk væ Lære Sølbæk,å de tysk væ Lære Brockmann.

Ringen:Så få da de støk Hund væk.

Ringen:Hans-fedder ha slådt æn god Stud.Æ Kjød væ sojl ved Slaude Trip.

Æ Puun kosde treds Øæ for det god Kjød,å haltreds Øæ for æ Supkjød

Ringen:Å Morn æ dæ Skatbetalen.

Å så gik æ klokmand hen i næsde Gad.

Etta:Hvad ønsker du dæ te Fødselsdæw i å?

:It nawæ.

:De soji du å sist å.

:Dæ ka du se, æ ha it engång brugt et æno.

Lars (dengång i Kolding.)var på Besøg hos Bedstemor og Bedstefar.Han var
tre År defgang,og skulde med hen og se Skytteoptøget.

Da optøget kom, sagde han:Så mange Skorstensfejere har vi ikke i Kolding.
og så kommer de uden Musik.

I Pinsen 1938, blev jeg endelig forlovet. For bare Sport havde jeg ikke haft megen Tid til at interessere mig for Piger. En lidt ældre Ven og jeg kom i Tanker om, at vi var tredive, og hvis vi vilde have Familie engang, skulde vi da vist i gang. Som om det skulde være, traf vi begge den Pige, der var bestemt til os. Det hele gik næsten af sig selv. Jeg fik en "Refslerpig". Mine Svigerforældre havde seks Piger, jeg blev den tredje Svigersøn, så havde de Halvdelen afsat. Vi var der for at fejre Forlovelsen, havde fået den traditionelle Nøsteg (Oksesteg) og Sødsuppe til Middag, en god Kaffe med selvfølgelig "Hjemmebagt", en god Aftensmad med sur og røget Ål. Nu trængte vi til at få Benene rørt. Svigerfar sagde: Vi går en Tur til Slusen, så kan jeg se om Slusemesteren har fået min Båd op på Land, så jeg kan få den tjæret. Svigerfar var om Efteråret også Ålefisker, og havde som sådan en "Ålepart". Der var en Del Åleparter på begge Sider af Slusen. Disse blev pagtet af en Del Folk fra Højer og Rødbøl. Vi gik så løs og Pigerne med. Idet samme begyndte det at regne lidt, Pigerne havde alle nye Hatte, og skyndte sig ind igen. Hattene måtte ikke gerne blive våde. Tag et Dug om Hovedet: sagde Svigerfar, men det vilde de ikke, det så jo ikke godt ud. Hvis i er mere glade for jeres Hatte, end jeres Mandfolk, må i selv om det, men nu går vi. Da vi kom ned til Slusen, kunne han se at Båden var op. Så sagde han: Nu går vi op i Slusekroen, så giver jeg en Øl. Vi fik den Øl, så sagde jeg: Jeg er blevet forlovet, nu giver jeg den næste. Så sagde mine to Svogre: Vover du det? :Ja, hvem skulde jeg da sørge om det? :Ja, vendt du bare, til du er blevet gift. Men de blev da enige om, at de da vist også hellere måtte give en Øl, selv om de ikke mere var rigtigt vant til det. Den ene Svoger fik Krokonen til at sætte Gramafonen i gang, og så dansede han af og til med hende, selv om han påstod, at han ikke kunde danse, men fire Øl, når man ikke er vant til dem. I den anden Ende af Stuen sad tre af mine Kamerader. De sendte Pigen til vores Bord med en Seddel, hvorpå der stod med Skønskrift: Vi gratulerer. Må vi komme over til jeres Bord, så giver vi en Omgang. Det fik de selvfølgelig Lov til. Da vi havde fået to Omgange, kom Krokonen i Tanker om, at der ikke var Øl nok til en Omgang til. Så ringede hun til "Jes Ølmand", han kom selvfølgelig. Vi var jo et glad Selskab på syv Mand, så han spurgte hvad der var løs. Nå ja, blandt andet Forlovelse uden Piger. Så giver jeg osse en, sagde han. Så var vi oppe på otte Øller. Mere blev der ikke Tid til, Klokken var blevet ellvede og Krokonen voede ikke at holde længere åben, da hun fornylig havde fået en Advarsel. Da vi kom udenfor, holdt der en Lejebil, der skulde køre en anden Gæst hjem, som havde fået rigeligt, da han desværre var Kvartalsdranker. Nu havde det regnet, så der var lidt glat på Diget, så Manden gled ud og trøklede ned af Diget i sit pæne blå Tøj. Vi sprang selvfølgelig efter og hjalp ham op igen og ind i Bilen, men hvor så hans Tøj ud. Det var blevet Tørvejr, så vi gik hjem, hvor "Refslerfamilien" tog imod os. Mine to Svigerinder tog imod deres Mænd: I er jo fuld, hvor mange Penge har i brugt? Resten af Ugen skali i nøjes med Melbyttel og Pandekager. Men de andre Piger morede sig over os, og Svigermor sagde: Lad dem da, de skal en gang imellem ud, de skal jo selv lide under det. Den pinse har vi aldrig glemt.

Noget om de antikke Ting, der staar rundt om i Familien.
Det chatol, som Frauke og Jørn har staaende, er fra mine Forældres Bohave, som igen have det fra min Mormors Bo. Ligeledes det gamle Sofa i Kælderen altsaa fra P.H. Carstensen, gift med Christina Hommensen; Hjem.
Den Sølvporcelæns-Toekande, som Christine har, fik de førnævnte til Bryllup fra England.

Det Vægstueue, som Marie har, fik mine Forældre til Bryllup fra Gaardejer Melfsen i Emmelsbyll, hvor Mor har tjent en del Aar.
Den Laagkiste, som Uwe og Grethe har, stammer fra min Svigermors Familie. Hun arvede flere Kister fra en Onkel og Tante, som havde en Vognmandsforretning i Nørregade i Højer.

Det gamle Klapbord, Etta har, stammer fra Svigermors Forældres Hjem. Vi fik det af Svigermors Søster, Ingeburg Jensen.

De fire Rokoko-Stole, som Etta har, stammer fra Svigermors Udstyr. Frauke og Jørn har et Urværk hængende, som er ^{fra}inden 1900, Kassen var saa Vormædt, at den maatte brændes. Det har tilhørt August Jensen, Højer, Nørregade. Af ham fik Rasmus det, for nogle Tjenester, han gjorde ham. Jeg fik det saa af Rasmus, da jeg hjalp ham med noget. August stammer fra Nykirke. Min Mor har gaaet i Skole med ham. Han var lidt ældre og blev lidt før gift, saa Urot, er nok fra inden 1900.

Den Laagkiste, Etta og Dieter har, er en Kaptejns-kiste, der har været med ud at sejle. Den har tilhørt Kaptejn Wolker i Sønderborg. Marie var Veninde med hans Datter, Lotte Welker, som solgte Kisten til Marie paa grund af Pladsmangel. Da Marie heller ikke kunde hve den længere, købte jeg den. Efter at have været ude at sejle, staaet i Sønderborg, Tønder, Højer, Aabenraa, endte den saai Søby.

Det Vægur, Etta og Dieter har, er fra mine Svigerforældres Hjem.

Det ovale Rokoko-Bord i Kælderen, har Etta faaet af Hanne Petersen, født Jensen, Højer, og Martin Petersen, født i Tønder, gift med hinanden i Aabenraa. Det skal have en ny Pjæde paa, da de havde udheld med et Strygejern.

Over Viaaen ved Højer, gik indtil 1919 en Færge, som blev afløst af en haarbt tiltrængt Bro. Nogle af de store Pæle fra Fergeanlægget blev købt af Bøtger Heil. Pælene var af Pitchpine. Da jeg engang kom der i Værkstedet viste Sønnen mig en Rest af af dem, det sidste Stykke. Jeg kunne bruge det lille Forstueskab, jeg har lavet. Det var lige nok til Dørfyldningerne. Det var dejligt at skære i, en "Sædemand" og en "Binderske".

Den hvid-gule Kaffearmer har vi faaet til Bryllup af "Bobbe", som egendelig hed Ingeburg Schmidt. Hun var Invalide. Som Barn havde hun haft engels Syge. Hun kunne daarligt gaa og højre Arm var heller ikke som den skulde være, saa hun brugte mest den venstre. Hun var altid i godt Humør, have været paa en Skole ved Hamburg, hvor Invalider ved haard Træning lærte at klare sig nogenlunde selv. Her havde hun ogsaa lært at kniple og lave andet Haandarbejde. Kaffearmeren har hun lavet selv og Borten er knipt. Hun kom ofte til os, og vi til hende. Navnet "Bobbe" fik hun, da hun som en af de Første fik Haaret klippet til "Bubikopff". Hun underviste til Tider i Knipling og Frauke fik ogsaa lært lidt paa et Kniplebrædt, jeg lavede til hende. Vores Børn har alle været "Bydreng" hos hende.

Det Kobberpojsesæt, vi har hængende, fik vi til Bryllup af Blikkenslager (Klempner) Asmus.

Det smukke gamle rigtige Kageallerken fik vi til Forlovelse af Tilde, vores Nabo i Tønder. Det var Pinsen 1938. Hun havde arvet et gammelt Stel af nogle, hun i flere Aar havde tjent hos. Hun hed Tilde Jensen, hendes Mor blev tidlig Enke, og hed efter sin anden Mand Fru Ehlers.

Allerhaande gamle Tips.

Beitze. Snøkerne lavede deres smukke brune Beitze selv. Dengang kunne man endnu købe Farvepulver løs. Snøkeren rørte "Kasseler Braun" ud i Vand og kom noget Salmiak i, naar Farven var godt gennem rørt. Denne Beitze holdt Tonen i Aarevis, ikke som de kemiske, som let forandrer sig.

Vognlakerer Sigismund, (han vilde ikke kaldes Maler) var fra Jauer, en By i Schlesien, der var kendt som en god Vognbyggerby. Her blev de ekstra uddannet som Lakerer, og fik lært at lave alt selv, Grundfarver, Spartel, Kit, forskellige Lakfarver o.s.v. Naar Vognene skulde aares, brugte han en lys Grundfarve, og til Aarene lidt mørkere Pulver, som udrørtes i Edikke, som tørrede hurtigt og var stærk nok til at kunne taale Lakeringen. I de Farver han rørte, kom han gerne en lille bitte gran rødt, det sagde han gav Farven mere Liv. Kit lavede han ogsaa selv af Linolie og Kridt.

Vor dygtige Sadelmager Hühner, ogsaa fra Jauer, lavede sit Klister selv. Rugmel udrørtes i varmt Vand. Naar det var koldt, kom han i det han skulde bruge, lidt Torpentin. Det tørrede hurtigt og var utroligt stærk.

En gammel Tømmrer fortalte mig engang, at de lavede Koldlim selv. De rørte sur Mælk og Kalk sammen. Det skulde være vandfast og uopløseligt. Jeg har ikke selv prøvet det.

De gamle Smøde var meget dygtige til at hærde forskelligt Værktøj, Mejsler, Sremmejern, Høvlejern, Murerhamre o.s.v. De vidste nøjagtigt, hvor varm de enkelte Stykker skulde være, og hærdede dem i enten koldt Vand eller Olie og nogle Mejsler paa et Stykke Asketræ.

Naar Hønsene piller Fjer af hinanden, skal de have Svovlblomme i otte Dage i udrørt Klid.

Ligledes skal Svinene have Svovlblomme i Kliden, naar der var Rygter om Rødløb i Omegnen,

Valutatabelle fra ca.1907-1908.

Tyskland	I Mark=	100 Phennige.	
Belgien	I Frank=	100 Centimes.	= 0,80 Mark.
Danmark	I Krone=	100 Øre.	= 1,12 "
England	I Pund Sterling=	20 Schilling, a 12 Pence	= 20 Mark.
Frankrig	I Frank=	100 Centimes.	= 0,80 Mark.
Italien	I Lire=	100 Centesimi.	= 0,80 "
Luxemburg	I Frank=	100 Centimes.	= 0,80 "
Nederlande	I Gulden=	100 Cents.	= 1,70 "
Østrig	I Krone=	100 Heller.	= 0,85 "
Russland	I Rubel=	100 Kopeken.	= 2,10 "
Sverige	I Krone=	100 Øre=	= 1,12 "
Norge	I Krone=	100 Øre=	= 1,12 "
Schweiz	I Frank=	100 Centimes=	= 0,80 "
U.S.A.	I dollar=	100 Cents=	= 4,15 "

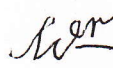
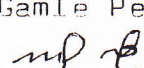
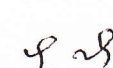
Den 8,2.1981. koster 1 D-mark 3,08. danske Kr.
 " 16,1.1982. " " 3,26 "
 " 12,10.1985. " " 3,63 "

Et gammelt Ord siger:

Rigdom er den Vises Tjener,
 men Daarens Herre.

Med og siden J.O.Krag, er vi blevet regeret af mildt sagt store
 DAARER.

Gamle Pengebenævnelser.

			
Rigsdaler	Mark	Skilling	Penning

1 Rigsbankdaler= 6Mark= 96 Skilling.
 1 Rigsdaler, Schlesw.-Holstensk courant= 3 Mark= 48 Skilling.
 1 Daler, lybsk= 3 Mark 1.= 48 Sk.1.
 1 Skilling= 12 Penning.
 5 Mark courant indløstes 1867 med 2 preussiske Dalere= a 30 Groschen.
 1 preussisk Daler(Thaler)indløstes 1874 med 3 (reichs-)Mark
 a 100 Pfennig.

Den 14. 1.1987. koster en DM. 3,80,80. Kr. En US-Dollars 7,18,10. Kr.
 Den 30.3. 1989. " " " 3,89,56. " " " 7,35,20 "

Lønnens Udvikling i den Tid, jeg var hos Voetmann.

Min løn laa noget over mit Fags Mindsteløn.

	Timer.	Timeløn.	Ugeløn.
I, 31. 1957.	48.	4,40.Kr.	211,20.Kr.
I, 3. 1959.	47.	4,60."	216,20."
I, 3. 1960.	46, $\frac{1}{2}$.	4,70."	219,15."
I, 9. "	"	5,00."	232,50."
I, 3. 1961.	"	5,30."	247,50."
9, 3. 1962.	"	5,50."	255,60."
I 4, 7. "	"	5,80."	269,70."
I, 9. "	"	5,90."	274,05."
I, 3. 1963.	"	6,06."	282,15."
I, 9. "	"	6,66."	310,05."
I, 3. 1964.	"	6,90."	321,75."
I, 3. 1965.	"	7,65."	355,50."
I, 9. "	"	7,95."	390,00."
I, 3. 1966.	"	8,55."	397,75."
I, 9. "	"	8,70."	404,70."
I, 3. 1967.	"	9,45."	430,10."
I, 9. "	"	9,50. "	432,40."
I, 3. 1968.	44	9,97."	438,68."
7, 6. "	42 $\frac{1}{2}$.	10,26."	436,48."
I, 3. 1969.	"	10,44."	444,98"
I, 9. "	"	11,30."	481,10."
I, 3. 1970.	"	11,64."	495,98."
6, 5. "	"	12,17."	517,22."
4, 9. "	41, $\frac{3}{4}$.	12,79."	534,00."
I, 3. 1971.	"	14,53."	606,76."
I, 9. "	"	14,83."	619,15."
I, 3. 1972.	"	15,75."	656,72."
I, 9. "	"	16,02."	669,25."
I, 4. 1973.	"	18,49."	768,20."
I, 9. "	"	19,60."	818,30."
I, 3. 1974.	"	21,25."	887,19."
I, 9. "	"	22,90."	956,08."

Den 1. Juli 1985 var Gennemsnitslønnen i Aabenraa 68,82Kr.i Timen.

" 1. Septbr. 1986."	"	" "	70,40 "	" "
" 1. Marts, 1980.	"	" "	90,44."	" "
" 1. Juni, 1988.	"	" "	81,18."	" "

Tønder var jo for 4-500. Aar siden en Havneby, hvor mindre, fladbundede Skibe kunne sejle ind.

Da der i Hamburg blev bygget et stort Damskib, „Bismark“, har nogle Spøgefugle forestillet sig dette komme sejlene ind til Tønder. Det skal være nogle Seminarister, der lavede Sangen. Der blev endda lavet Postkort, hvor, „Bismark“ var indtegnet paa Skibbroen.

Sommerstævne i Tønder den 10. August 1930

In der großen Seestadt Tondern

In der großen Seestadt Tondern
Kam einmal ein Dampfschiff an.
Alle Leute tun sich wundern,
Daß man hier auch schiffen kann

Mann und Weib und Kind und Besen
Eilen nach der Schiffbrück' hin,
Um zu seh'n, was nie gewesen,
Wie das Dampfschiff kam dahin.

Voll Verwund'ung sieht die Menge
Sich den dicken „Bismarck“ an;
Aber der sitzt in der Enge,
Daß man ihn nicht drehen kann.

Seht auf Tonderns weise Väter,
Wie sie sich beraten drum,
Wie sie diesen Schwärenöter
Bringen in dem Hafen rum.

„Hängt ihn“, sprach der eine Weise,
Hängt ihn in den Kran hinein,
Und ein andrer sprach ganz leise:
„Grabt ein Loch ins Ufer rein.

Seht sie drängen, seht sie schieben,
Doch der dicke „Bismarck“ spricht:
Leut' es tut mir nicht belieben,
'rumzukriegen bin ich nicht.

Da rief einer aus im Zorne:
„Rückwärts laßt ihn Tondern flieh'n.
Kam er auch herein von vorne,
Rückwärts laßt ihn wieder zieh'n“.

Die Moral von der Geschichte?
Höret wie ein Weiser spricht:
„Wo du nicht heraus kannst kommen,
Dahinein begib dich nicht.“

I Hojer bløw vi jo eddæhånden selvforsyner med it blot Grøntsache, men å
mæ Æg å Svinkjød. Vi bygd æn Svinstæld, å i æ Kjollæ lauget vi Plads tæ æ
Høns. Æ Høns fik jo moj Grøn om Somme, å om eddæ å Vinde ladt vi dem gå
sånd. Det gav nau fin gul Æg, å nau fin Suphøns. Wenn dæ vå æn Høn dæ bløw
skrug, såt vi den tæ å rug. Sån små Kyllingæ vå jo nau for æ Børn.
Hver Forår ~~Kjød~~ vi æn Gris, æn Golt, det vå æn kasterd Hangris. Æn Golt
gau det bedst Kjød. Den fik osse moj Grøn, isæ Brøndnallæ, å æn Græjssoj
med isæ Senne græjs i. De sidst to Måndner fik den hver Dau jen Liter
Futmælk, det gau nau køn Kjød. Æ mæl fik den osse æ lidt Svolblomm i æ klic
så fik den it så let æ Rødløf, æn Sygdom de åll vå bång for, for så ku æ
Gris it bruches.
Føst i Dezbr. bløw den slaut. Så kom æ Slaudermed sin stod Balle å æ Krit=
bær å hvad han ejen sku brug ad Slauderværktøj. Så sku dæ gjern væ æn
Grukedl med kochen Vand parat. Opa hjælp gjern. Han holdt æ Strik, æ Svin
fik om æ Bacheben, for æ Svin sku gjern stå strådt, wenn æ Slauder gav den
for æ Pand. Så gav æ Svin et Hvin fra æ, å æ Piche å æ Ungdomsskol osse.
Æ Gångvinnæ å æ Skol gik ud imod vå Kalgå, å dæ stau æ Pchæ for å se æ
slauden. Manne ad dem hej allæ schen sådnau for. Frk. Schippeler fik den
Formær æ Pichæ it i æ Klass, for æ Svin hæn å æ Læ. Æ Slaude fik et par
små Biddæ forskællæ Kjød med, som æ dylæge sku unnæsæg. Men med vo Svin
vå dæ allæ nau i æ vej.
Om Audnen kom æ Slaudæ så å skå æ Svin ned, med æ hal Svin å æ Nak kom han
så ind i æ Køchen, å lojddet å æ Køchenbod, å så bløw de parted med maj
lysde Snak, æn Festdau for æ Børn. Wenn han vå fær, sku vi jo ind i æ Stu
å ha æ Slaudepuns. Så løjd han gejr æ Kopmæ æ Ønsk om, tæ vi måst fortæ
æ Svin ved god Sundhed.
Æ Skingæ å æ Flæksisæ kom æ sam Auden ned i æ Kjoldæ i æ Såltkar med et
åndlæ lau Sæld å. Nædde Dau bløw æ Løwæ laud teret tæ æ Løwpøls å æ Pa=
stede. Ad æ Blod bløw dæ lauwed Sortsup å Blodpøls. Tæ æ Sortsup bløw dæ
brugd Ærk (Edikke) å æ Skangæ (Svinebenene) å et Stk. Supkjød, for tæ dæ it
sku wæ for fed. (Wenn æ Sup sku bruches, bløw dæ laud Bygmelsklump tæ)
Æ Sup kom så i æn brun Pott mæ Tallæ wæ, så vå dæ lufttæt å ku stå læng.
Æ Steg bløw osse stegt å kom i Podt med Sup i å Taille øwer. I jen Podt
kom dæ osse nau Ærk tæ Susteg, æn dejlæ frisk Smag.
Tæ æ Brunswiger (Spegepølse) bløw dæ brugt nau mæ æ Kjød, å et stod Stk.
Nækjød (Øksekjød). Det bløw så hakket, blandet mæ Sælt, Pfeffer å æn slat
Rum eller Rødvín, fyldt i Tarme å brågt tæ æ Børgel tæ røchen. Af nau
bestemt Kjød bløw dæ osse lauget Sylt å Surip.
Undæ æ Krig, vå dæ jo it åltid det bedst Kjørn, dæ bløw mål tæ Klid tæ æ
Gris. Jæn Mørn æ Slaude kom for å slaut, såd æ Gris så mærglæ å vil slæd
rigde rø sæ. Den æ da vel it bløwn syg, men vi ku da prøw å tej æ Tempera=
tur. Æ Slaude fik æ Gradstok anbrågd, den vist 39. Så vaued han it å Slaud
den å kø hjem igjen. Æ nabøw soj: nok æ han rask tæ slauden, men så rask æ
han alle bløwn fær endno. Undevejs mødt han æ Dylag, som fortojl ham tæ 39
vå normal for Svin, men det hej nok Forstoppels af det skidt Kjørn, hvad
det å vist sæ nædde Dau, da han kom igjen å gø æ Tarm ren.
Men æ måst køf æn ny Gradstok, for æ Børn vil it brug den anden mæ.
Æ Dylæge vist mæ jen Dau æ Tabell øwer forskællæ Dyrs Temperaturæ, å den
Forskell vå stod.

Wenn æ Maarkbeboer hai Oh for, te de gjernvil ha nn Puns elle nn Grog,
saa ska vi ju aa haus aa, ~~saa ska vi ju aa haus aa~~, te de i gammel Odu
kun hai de Vand, de fik i nn Cisterne, alla fra æ Kanal alla æ Pøt, da den=
gaang vaa ve ver Hus. Dengang bløv æ Kanal aa æ Sø ju brugt te Baadtrafik
Rigde Vej fik de først lange tien. Æ Sø aa æ Kanal vaa de jo noot te aa hol
ren, mest for æ Trafik om aa gø. Æ Vand vaa saa de mest Sted saa klar, te nn
ku se æ Sandbun. I Dau æ de hele møj tegro.

Te Fest aa Begrævelse kom nau Geest ju lange væk fra. De sku saa ha nau
godt aa spis. De fik gjern Vinsup, lauet af Rødvín, Byggryn aa manne anne
god Ting. Dæ tæ fik de køgt Skink mæ opstuft katøfle aa Rosinbrød. Ad de
god Sachæ kom de ju i god Stemning, osse tit tæ æ Begrævelse.
Hjem i Tynne fik vi gjern jen ad æ Juldau osse Vinsup, men min Mo kom tæ
vos Børn nok riglæ Saft i. Saa maast vi ejseen spis vos salt i hjembagt
Rosinbrød.

Synnejysk Kaffebo har Oh for da væ godt mæ manne slaus, op tæ tolv slaus
Bæggenør, aa to tæ tre Torde, aalt bagd i godt Smør. Manne ved int va Bægge=
nør æ, i Dau kullæ de dem Smaakachæ, aa æ Kachdossæ koldt vi Bæggenør=
trommlæ. Æ Torde kaallæ de Lavkag i Dau. Søddekach bløv bagd. Form aa aah
Plad, den aaæ Plad, kom dæ gjern skaarn Æfle aa Suggest aon aa inden æ Plad
kom i æ Ovn. Æ Godrei bløv jo bagd inn sammenklaplæ Form, te de bløv heel
tynn. I æ Form vaa dæ et køn Mønsde, aa i de hel gaammle Formæ, de vaa æ
lidt stør, vaa dæ osse et Ohsproch(ordsprog)defor hedt de Godrei.

Saa manne Slau bløv dæ aa kun bagd te æ Fesde, saa hei de gjern nnKun tæ
hjælp. Hun hjaalp aa gjern mæ aa lau æ Kaffe aa sevéd. Tande hei jen tæ
hjælp, dæ aa ku haus vho manne Kob den engd. Hei faat. Jen gaang for snagge
hun sæ, isted for aa si væsko, kom hun tæ aa si aat. Dæ gav sto Jubel.

Synderjysk ka væ manne Ting. For en Københavner æ det jo et Fremmed= Sprø. Aa forskælle Oh kan end jo hœe, wo æ Folk æ fra. O Als sej de, den sær n Flow aa æ Væch, aa vestaa si di, de sidder n Flue aa æ Væg. I Affenraa høvler di it, de haulordi, aa di fæ aa it Løjwer te Unnen, men Laur, aa saant æ de jo manne sjow Udtryk fra Egn te Egn. Æ vil no prœw aa fotæjl et pa Historier aa synderjysk.

Se, vi ved jo aald, te æ Bynnæ ha mest Tid te saand Kaffe-komsammen om Vinde. No va n Bund aa æ Rej, Mudder va ved aa rød æ Kringel, aa Fadder vaa ve aa fyld Hagl i nau Patronner, han vil se, om han ku træf n Har. Men han komm te aavæld n Patron, nau af æ Hagl trymmold øwer i æ Kringeldej. Mudder gav natyrle Schnut aa sammeld u va hun ku. Men dæ blœw da jens om, sku dæ virklæ kom jen te aa slug n Hagl i stej fo n Rosin, sku den nok kom u aaæ naturle Vej. Naa, æ Auden kom, aa æ Gæst kom aa. De hej det nok saa glant, aa da di bagedder saat væ nn lille Grog, ku Mudder it la væ med aa fortel om æ Mollæ med æ Hagl. Saa soj æ Nabokun, ætødt da nok, den jon Rosin vaa saa sæ haad, men æ vil jo dait si nau, aa saa slugt æ den. Næste Morn, da Mudder saa æ Nabo kom u af æ Dør, gik hun aa uaa øjt: Go morn, hvodnn gik æd sind? Æ Nabo soj saa, ja hvodnn gik æd, saant set gik æd jo godt, men da moe stau op i morn, aa bøgged sæ, kom hun tæ aa skyd æ Kat.

Se, for manne, manne Aa sinn, lau æ æho vaa ung aa køn, aa knusperig, aa laut godt, vaa æ med nn Kammeraad i Rif te nau fest. Vi fik naturle nau Ølle, aa dansed, aa æ kom te aa dans med nn køn omsværmed Pigh. Aa jaun, som æ tødt, te vi va godt i gaang, holdt hun op aa soj: Do æ da viss laule ung te æ Dansgoll. hvofaa de, soj æ. Jo soj hun, do ka jo it nngaang staa aa dir egn Førr, ejsen vil do it tramp rundt aa min, aa saa lat hun mæ staa. Naa, dæ va me Øl aa faa, aa dæ va anne Pichæ, dæ nok vil dans, aa mærglæ nok, vo Førr ku grau forlis. Hen aa æ Avden, blœw min ven aa æ omsiæ jens om, te vi heller maast se aa list hjema. Lau vi kommæ uenfo, si min Kammeraad: vo æ æ Maan da køn gul i jauden. Æ keg dæop, den æ it gul, den æ rød. Men han blœw væ sit, æ Maan va gul aa dæmæ basda. Saa kom æ Nat vægde forbi, do, Nat vægde, soj æ, ka do it lig hjælp vos, æ Maan dæovn, æ den gul, ællæ æ den rød. Æ Natvægde skubbed sin Kasket i æ Nak, keg dæop, aa saa soj han: Den højre ællæ den venstre?

Æ ha kædn nn ællæ Mand, han blœw knap halvfems, men saa virklæ u, som om han kuns va fem aa halvfjers. Saa ku han jo nok blœw ælidt ærglæ, ven nau spu a: Nej, gu Dau da, hvodnn gæ de da? Jon Dau blœw han ligodt ærglæ, aa soj: Ja hvodnn gæ ed. I kende jo aal Morten Luthers de om Vin, Kvinder aa Sang. Æ vil no væ hel ærlæ, de kniffe mæ aa syng.

I Niebüll besøgte mine Forældre engang imellem en Mand, der ogsaa var fra Nykirke. Han hed Pay Nissen, var blind, havde lært Børstebinder. Han var gift, de havde en lille Butik, hvor mine Forældre ogsaa købte noget. Han har forfattet mange smukke Digte, som han har udgivet i et lille Hæfte. Det smukkeste er paa Plattysk, og det har han formodentlig forfattet, da hans Børn fløj fra Reden.

De Ulmenlauf.

(August 1897)

De Ulmenlauf in mienen Gorn,
De is so still, so still nu Worn,
Un de dar sünst so fröhlich wärn,
De sünd nu fort in wiede Fern.-

Wi Minschen mót gor oft voneen-
Undoch, de korte Tied wär schön!-
So schön wien Drom ut Kinnerjohrn,-
Doch nu istf still in Lauf un Gorn.-

Wo tru wi Arm in Arm spazert,
Wo männi Wort uns deep het rührt,
Dor gah ik nu oft ganz alleen,
Un denk an ju-wie wärt doch schön!

Ji lewen Minschen in de Fern,
Ik denk an ju so oft, so gern!
Ja, as ji gÜngn, istf to still worn
Mi, in de Ulmenlauf in Gorn.-

.....

En Lærers
FARVEL TIL HOYER=
=====

Du lille By ved Vesterhavets Vove,
hvor er du skøn, hvor er du frydefuldt!
Er ej bekræftet du af grønne Skove,
så dog afgrænsede Marker med Akseguld,
der ligger du, som på en lille Bakke,
med rige Sletter om i syd og nord,
i Somrens Tid der tusinde af Stakke
sig som en Perlekrans rundt om dig snor.

Som grønne Tæpper de frugtbare Enge
udfolde sig i Solens Stråleglans,
hvidklædte Gutter, Piger, raske Drenges,
her ile ud, så lystig som til Dans.
Den lille Båd på Strømmen sagte gynger,
men udenfor, der bruser stormfuldt Hav,
hvor mørke Bølger højt i Stormen synger,
om stolte Snækker i den kolde Grav.

Den gule Strand, der Mågerne sig bade
i Havets Bølger og i Solens Ild,
der ligger som et Speil den blanke Flade,
der glimter for vort Øje List og Sild.
Her er der Skønt! Man fristes at udbryde,
med Blikket på den sølver klare Sø,
hvor Snækkesvaner stolt på Bølgen flyde:
Her er der smukt at leve, tungt at dø.

Her fandt jeg Hvile efter Fortidsmøje,
et stakkot Blund mig Skæbnen undte mild.
Her skuer jeg i Pigens lyse Øje
et lille Glimt af Sydens varme Ild.
Mig tit for trylled hendes bløde Stemme,
når Moderens sødt fra Læben klang,
melodisk skønt! Ja, aldrig jeg forglemme
vil Højerpigens Minde, Sprog og Sang!

Du lille By, ved Havets blanke Flade,
jeg elsker dig, jeg ønske vil dig Held!
beklagende jeg snart må dig forlade,
vemodig her jeg byder dig farvel!
Jeg atter tumle skal omkring på Strømmen-
dog dine Minder gamle skal min Sjel.
Nu, som det sidste Smil af Ungdomsdrømme
jeg hilser dig-og byder dig farvel!!

Når fattig bliver rig

De røde de kæmper for lighed og ret
for frihed for Loke som Thor.
Men være retfærdig er slet ikke let,
når rigdom er blevet din bror.
Det røde er sjældent så rødt som du tror,
det trives ved sultens skrig.
Det blomstrer og vokser, hvor nøden er stor,
men blegner, når fattig bli'r rig.

Chr. Mortensen,
Metal Bornholm.

METAL 1989.

Føe - aa no.

Jul 1969

Ka do mon haues ved jueltid,
vø de blæv bagt aa æltet,
een brugt sin kno aa fantasi,
i æ ovn æ fedt blæv smeltet,
aa ol de mussebækkenøer
sku' flaes ue aa skæes.
Saæn vaa den tid, saæn vaa den føe.
føst arbæ, saa fortæes.
No olt vaa bagt, æ pøls vaa røgt,
vi gik saa mærkle rundt aa spøgt.
Hvonæ fæ vi vel lov at smæg,
det ku' gaa an mæ en enkelt kaæg.
I dosse de blæv stablet nee.
Æ pøls blæv køn heen aa gelee.
Alt haej sin hel bestemt støj,
det vaa naa naue spænden væet.

Men æ ka osse tydle haues
i æ juel, da ku' vi rigte smaus.
Men hæ i vaa nymodens tid
I fæ vel osse nok en bid,
lidt syndejeysk aa smaase aa,
lidt sild aa steg ka' I vel faa
i færre stæe en I køfer saut,
æ foretrækker hjemmelaut.
Men det æ dye aa væ for flot,
aa olt faa møj æ slet iet godt,
det siæ di klog i dau saa tit,
føe ku' vi spies uen aa bliv skidt.
Æ haafe naa, I fæ lidt sul,
aa ønske jæ en glæle juel.

P. O.

METAL

Strøtanker om ambolten

En ny og sørgelig ændring er på vej.
Ambolten er sat på stald,
snart står den til fald.
Med ham'ren går det ligeså.
Tænk, vi skal på skærmterminaler skue
– aldrig mer' selv montere en skrue.
Mit skødeskind har jeg solgt til en museums-kustode,
dét ku' han bruge – ja, sikken han glo'de.
Farvel, kære smed – farvel til din esse.
Din tid er gået – hold blot din messe.
Kan være i himlen – hos ham, Sct. Peder,
du får en tjans med hjul til kareter.

METAL
1986.

Fridalin Hulkefryd,
pens. kunst-, klejn- og groumed.

I Højer var jeg medlem af den tyske Gymnastikforening og nogle År Gymnastikleder. Jeg har altid kunnet lide Reuskabsgymnastik, men været imod rekordjageri, da dette ikke har meget med sundhed at gøre.

Under Krigen blev jeg Medlem af det tyske Korps-Zeitfreiwillige. Vi blev undervist i russigt Krigsførelse. Efter Krigen blev vi straffet for dette med et Ophold i Fårhuslejren.

Den tyske Inflation.

Nogle Bemærkninger og Tal efter Jens Bladt:"Alsiske Minder"

Det er Tal om Inflationens Indflydelse i Sønderjylland.

Der gik jo ligegodt ci.20.Maaneder fra Vaabenstilstanden den den-
II.II.Klokken II.til Genforeningen.

Fra 1919.var det lovligt,at hente 5 Kg.Varer i det gamle Land.Dette blev selvfølgelig(desværre)udnyttet af Profitmagere.

Følgende Priser stod i"Sønderjyden" den 23.Novbr.1919.

Levnsmidler,som kunne faas uden Kort.(?????)

	Mark 1914.	Mark 1919.	Stigning i %.
Hvedemel pr. Pund	0,16.	2,00.	1150.
Et Hvedebrød	0,20.	3,00.	1400.
Et Rundstykke	0,02.	0,30.	1400.
Risgryn pr.Pund	0,18.	4,50.	2622.
Rismel "	0,15.	4,50.	2900.
Knust Havre "	0,16.	2,00.	11,50.
Sukker "	0,24.	6,00.	2400.
Kaffe "	1,50.	15,00.	900.
Smør "	1,30.	25,00.	1823.
Margarine "	0,70.	11,50.	1543.
Fedt,amerik. "	0,60.	9,00.	1400.
Flæsk "	0,90.	10,00.	1011.
Oksekød "	1,00.	6,00.	650.
Pølse "	1,00.	10,00.	900.
Ærter "	0,18.	3,50.	1844.
Et Æg	0,08.	1,50.	1775.
Klæder og Fodtøj:			
En Herreklædning	30,00.	300,00.	900.
" "	60,00.	600,00.	1067.
Et par Herrestøvler	9,00.	85,00.	844.
"Brændsel"	15,00.	180,00.	1100.
Brændsel:			
100.pd.Koks	1,20.	11,00.	870.
" " Brikets	1,10.	8,00.	627.

Ugeløn,Industri,Byerhverv:1914=30-75 Mark. Novbr.1919=100-140 Mark.

En Metalarbejders Timeløn var i Mai 1918.	0,50.Mark.
April 1919.	2,00.
Januar 1920.	4,30.
Februar "	5,30.
Marts "	6,00.

En Landarbejders Dagløn i Begyndelsen af 1920,5-10.Mk.+Kost.